

СЕКЦІЯ 2

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ РІЗНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

УДК 159.98

Любов Матвійвна БАЛАБАНОВА,

професор кафедри психології діяльності

в особливих умовах соціально-психологічного факультету

Національного університету цивільного захисту України (м. Харків),

доктор психологічних наук, професор

РОЛЬ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Розглянуті питання необхідності впровадження в освітній простір компетентнісного підходу до підготовки фахівців. Показана важливість формування особистісної компетентності майбутніх рятувальників, яку пов'язують зі здоров'язберігаючими навичками, здатністю до адаптації та саморегуляції.

Компетентнісному підходу в сучасній фаховій підготовці приділяється значна увага. Поняття компетентності є досить широким і включає в себе не тільки професійні знання, навички і вміння, але і власну спрямованість, інтереси тощо. До ключових компетенцій зазвичай відносять такі, як: освітню, ціннісно-сенсову, загальнокультурну, інформаційну, комунікативну, особистісно-професійну та ін. [1].

Особистісно-професійна компетентність є однією з важливих для досягнення нової якості освітнього результату і потребує дослідження її змісту, структури та критеріїв. На думку О. Пермякова, особистісно-професійна компетентність має вигляд сфери, ядром якої є особистісна компетентність, а зовнішньою оболонкою – професійна [2]. Особистісну компетентність зазвичай визначають як здатність особистості до володіння засобами та прийомами самовираження, саморозвитку та протистояння професійним деформаціям. До складових особистісної компетенції відносять: чітку професійну мотивацію, задоволеність процесом діяльності, розуміння власної місії, наявність позитивного емоційного настрою, володіння прийомами особистісного саморозвитку, самовираження, саморегуляції тощо [3].

Професійна підготовка в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання має характерну специфіку, яка полягає в необхідності підпорядкування навчального процесу вимогам службової діяльності.

Така специфіка навчання ставить досить складні та суперечливі завдання перед навчально-виховним процесом. На наш погляд, вирішення завдань професійної підготовки курсантів вимагає зосередження психолого-педагогічного впливу навколо процесу формування саме особистісної компетентності курсанта. Особистісну компетенцію пов'язують не тільки з поведінковими характеристиками, але і з здоров'я зберігаючими навичками. Динамічність сучасного життя висуває особливі вимоги до здатності людини бути адекватною цим змінам. Тому сучасний фахівець повинен бути мобільною, гнучкою та динамічною людиною. Це означає необхідність підвищення її адаптаційних можливостей та здатності до саморегуляції, як складових особистісної компетентності.

Феномен "саморегуляція" став предметом пильної уваги багатьох дослідників, які вивчають феномен особистісної компетентності. Широке визначення саморегуляції, на думку К. А. Абульханової-Славської, пов'язане з розумінням регулювання діяльності самим індивідом.

З метою вивчення особливостей стилів саморегуляції у майбутніх рятувальників нами було проведено емпіричне дослідження за методикою Моросанової у майбутніх рятувальників, що навчаються на першому та випускному курсах НУЦЗУ.

Аналізуючи результати вивчення особливостей саморегуляції у досліджуваних, нами було встановлено достовірні відмінності (за Т-критерієм Стьюдента) лише за трьома шкалами опитувальника: планування ($6,8 \pm 2,7$ бали у першокурсників та $7,4 \pm 2,5$ у випускників); моделювання (відповідно $5,2 \pm 2,6$ та $6,7 \pm 2,1$ бали) та програмування (відповідно $5,7 \pm 2,3$ та $6,6 \pm 2,1$ бали). Аналіз стильових особливостей саморегуляції у першокурсників за всіма базовими шкалами виявив середні показники. Близько до високих результатів були отримані результати за шкалами: планування та гнучкість, що може свідчити про намагання респондентів навчитися плануванню діяльності, вибудовувати реалістичні та деталізовані плани, та самостійно висувати цілі діяльності. За шкалою самостійності отримані невисокі результати, що можливо свідчить про тенденцію до залежності першокурсників від чужої думки. Щодо шкали планування, то більш ніж половина респондентів (53,2 %) мають високий рівень за цією шкалою. Майже половина курсантів здатні самостійно моделювати своє професійне майбутнє, мають адекватну самооцінку, сформованість та стійкість суб'єктивних критеріїв оцінки результатів.

Разом з тим деь третина першокурсників має низький рівень саморегуляції, що свідчить про їх схильність до імпульсивної або шаблонно-регламентованої дії. Без індивідуальної корекційної програми у таких курсантів з часом можуть проявлятися ознаки професійної

деструкції, відсутність стійких професійних мотивів та розчарування в професії.

У випускників високий рівень саморегуляції спостерігається за шкалами: планування (63,6 %), моделювання (55,4 %), оцінювання результатів (49,3 %) та гнучкість (53,9 %). Отримані результати можуть вказувати на більшу зосередженість респондентів цієї групи на своєму професійному майбутньому. Більшість випускників вже добре вміють вибудовувати свої цілі, готові адекватно оцінювати свою поведінку, здатні реагувати на те, що відбувається навколо. Деяка частина випускників (19,5 %) має низький рівень саморегуляції, що свідчить про зниження їх компенсаторних властивостей при дії у несприятливих, для досягнення поставленої мети, умовах, у порівнянні з респондентами з високим рівнем регуляції.

Таким чином, особистісна компетентність – це володіння прийомami особистісного самовизначення й саморозвитку, здатністю до саморегуляції та адаптації, готовність до роботи в ситуації раптового ускладнення, здатність вирішувати питання, що необхідні для досягнення професійних та життєвих цілей.

Наведені дані свідчать про необхідність реорганізації освітнього простору в закладах вищої освіти з урахуванням нових вимог до особистості фахівця та впровадження в професійну підготовку рятувальників технологій, що сприяють розвитку навичок саморегуляції, адаптації та формуванню їх особистісної компетентності та професійного потенціалу.

Список бібліографічних посилань

1. Зимова І. А. Ключові компетенції – нова парадигма результату освіти. *Вища освіта сьогодні*. 2003. № 5. С. 35–41.
2. Пермяков О. Е. Методологические подходы к моделированию личностно-профессиональной компетентности специалиста в контексте формирования государственных образовательных стандартов нового поколения. *Известия Томского политехнического университета*. 2007. № 1. С. 275–281.
3. Дуднева Ю. Е. Компетентність керівника як основа формування його іміджу. URL: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2490/1/Dudneva%20стаття.pdf> (дата звернення: 20.02.2019).

Отримано 25.02.2019

